

“NARİN BURDUR ALACA DOKUMA VE SANATEVİ” ÖRNEĞİNDE GÜNCEL BURDUR ALACALARI***CURRENT BURDUR ALACAS IN THE EXAMPLE OF “NARİN BURDUR ALACA WEAVING AND ART HOUSE”**** Sevgi BAŞAL **, Naile Rengin OYMAN*******Öz**

Alaca, geçmişte farklı alanlarda kullanılmış bir kumaştır. Pamuk, yün, ipek gibi farklı iplik çeşitleri ile dokunmuştur. Alaca kumaşlar, düz-hareli renklerde üretildiği gibi farklı kompozisyonlarda da üretilmişlerdir. Geleneksel Alaca dokumalarının, Burdur ilinde geçmiş dönemlerde halkın geçim kaynaklarından biri olduğuna dair bilgiler mevcuttur. Bu araştırma, Burdur ilinde kadın girişimci ve Alaca dokuyucusu olan Emel Erte tarafından açılan işletmesinde, günümüze dek gelen örnekleri üzerine tarama ve alan araştırması yöntemleri kullanılmıştır. Araştırmada, Emel Erte'nin kendi kurmuş olduğu “Narin Alaca Dokumaları ve Sanat Evi” kapsamında, tasarlanan ve üretilen Alaca dokuma ürünlerin incelenmesi amaçlanmıştır. Güncel Burdur Alaca üretimi üzerine, kadın girişimciliği bağlamında gerçekleştirilen araştırmada, girişimci ve Alaca dokuyucusu Emel Erte ile yüz yüze sözlü görüşmeler yapılmıştır. Yapılan görüşmelerin sonucunda, Burdur Alaca dokumalarının günümüzde geleneksel yapısını bozmadan, yenilikçi tasarımlar ile güncel ürünlere dönüştürülebildiği gözlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Burdur, Alaca Dokuması, Kadın girişimciliği, Emel Erte.

Abstract

Alaca is a type of fabric that has historically been used in various areas. It is woven with different types of yarn such as cotton, wool, and silk. Alaca fabrics are produced in plain and moire colors as well as in various compositions. There is evidence suggesting that traditional Alaca weavings were one of the sources of income of the people in Burdur province in the past. This research was conducted in the enterprise opened by Emel Erte, a female entrepreneur and Alaca weaver in Burdur province, using survey and field research methods survey and field research. The research aimed to examine the Alaca woven products designed and produced within the scope of the “Delicate Alaca Weavings and Art House” established by Emel Erte herself. In this research on contemporary Burdur Alaca production in the context of women's entrepreneurship, face-to-face interviews were conducted with entrepreneur and Alaca weaver Emel Erte. As a result of the interviews, it was observed that Burdur Alaca weavings can be transformed into current products with innovative designs without disrupting their traditional essence.

Key Words: Burdur, Alaca Weaving, Women's entrepreneurship, Emel Erte.

Araştırma Makalesi / Research Article

Başvuru tarihi / Received: 23 Eylül 2024 - Kabul tarihi / Accepted: 03 Aralık 2024

*Bu makale, “Burdur Alaca Dokuması İle Kanaviçe İşleme Tekniği Kullanılarak Kadın Ceket Koleksiyonu Oluşturma” başlıklı Yüksek Lisans tezinden üretilmiştir.

** Yüksek Lisans Öğrencisi, Süleyman Demirel Üniversitesi, Güzel Sanatlar Enstitüsü, Geleneksel Türk El Sanatları ASD, Isparta, sevgibasal@outlook.com, Isparta/Türkiye

*** Profesör, Süleyman Demirel Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi, Geleneksel Türk Sanatları Bölümü, Isparta, renginoyman35@gmail.com, Isparta/Türkiye

1. Giriş

Geleneksel el sanatları, tarih boyunca çeşitli kültürlerde gelişmiş ve nesilden nesile aktarılmış olan, el emeğiyle üretilen sanat ve zanaat ürünlerini kapsar. Bu ürünler, bir toplumun kültürel kimliğini, estetik değerlerini ve günlük yaşamını yansıtmaktadır. Geleneksel el sanatları, çeşitli malzemeler ve tekniklerle yapılan birçok farklı ürünü içerebilir, bir toplumun kültürel mirasının korunmasına yardımcı olur ve bu sanatlar, geçmişle olan bağın sürdürülmesini sağlamaktadır. El sanatları, özellikle kırsal bölgelerde önemli bir gelir kaynağı olup günümüzde turizm sektöründe büyük ilgi görmektedir. Çömlekçilik ve seramik, halı ve kilim dokumacılığı, bakır ve telkâri işlemeciliği, cam üfleme sanatı gibi pek çok el sanatları ziyaretçilerin bölge kültürünü tanınmasını ve yerel ekonomiye katkıda bulunmalarını sağlamaktadır. El sanatları, bireylerin ve toplumların sanatsal ifade biçimidir ve her dönem kendine özgü ayırt edici özellikler kazanmıştır. Toplumsal değerlerin ve geleneklerin yeni nesillere aktarılmasında önemli rol oynamaktadır. Aynı zamanda, el becerilerinin gelişmesine katkı sağlamaktadır. Geleneksel el sanatları, sadece estetik açıdan değil, aynı zamanda toplumsal ve kültürel açıdan da büyük bir değere sahiptir. Bu sanatlar, teknolojiye rağmen, geçmişten günümüze taşınan bir miras olarak, geleceğe aktarılmaya devam etmektedir.

El dokumacılığı da el sanatlarından biridir. El dokumacılığı hem boş zamanları değerlendirmek için bir uğraş, hem de önemli bir gelir kaynağıdır. Özellikle bazı yerleşim alanlarında tüm çevre halkının ihtiyaçlarını karşılayan dokumacı, bazı yörelerde ise yalnızca kendi tüketimi için üretim yapmakta ve mevsimlik çalışmaktadır (Eraslan ve Atalayer, 2013:252; Yatman, 1945:66). Alaca dokumacılığı da geçmişte birçok yörede yapılmıştır. Burdur'da alacalar bazen kullanım ve çeyiz için, bazen de ticari amaçlı dokunmuştur. Deseninin atkı iplikleri ile oluşturulan motiflerden oluşan alaca dokumaları, bazen yollu (çizgili), bazen ekose (atkıdan ve çözüden desenli), bazen de düz olarak dokunmaktadır.

Araştırmada, geçmişte bu kadar öneme sahip olan Burdur Alaca dokumacılığının ve Alaca dokumalarının günümüzdeki durumunu tespit etmek amaçlanmıştır. Geçmişte üretilen alaca örnekleri ile günümüz alaca ürünlerini, alaca dokuma ustası ve T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Geleneksel El Sanatları Sanatçısı olan Emel Erte'nin kurup işlettiği "Narin Alaca Dokuma Atölyesi" alaca örneklerinden yola çıkarak karşılaştırma yapılması amaçlanmıştır.

Araştırmada tarama ve alan araştırması yöntemleri kullanılmıştır. Öncelikle Burdur alaca dokumacılığı ve alaca dokumalar ile ilgili ulaşılabilen yazılı ve görsel kaynaklar taranmıştır. Burdur merkezde bulunan alaca dokuyucusu Emel Erte ile sözlü görüşme teknikleri kullanılarak alan araştırması yapılmıştır. Burdur ili merkezinde yer alan Narin Alaca Dokuma ve Sanat Evi'nde Burdur alaca dokumalarının özel bir işletmede üretilme süreci gözlenmiştir. İşletme sahibi Emel Erte ile çeşitli tarihlerde yapılan sözlü görüşmelerde, işletmede üretilmiş olan alaca dokumalarının üretim aşamaları, kullanılan teknikler, dokuma üretiminde kullanılan araç-gereçler, geçmişten günümüze dokumanın durumu ve geçmişle bugünün dokumaları arasındaki farklar üzerine görüşmeler yapılmıştır. Görüşmelerde dijital fotoğraf makinesi, ses alma cihazı ve video kamera kullanılmıştır.

2. Girişimcilik Kavramı ve Tarihsel Gelişimi

Girişimcilik günümüzde, yaratılan istihdam, elde edilen satış rakamları, biriken sermaye, fethedilen pazarlar, alınan ihaleler ve giderilen ihtiyaçlar vb. üzerinden ifade edilse ve ele alınsa da, sosyal bilimlerin genel doğasından ötürü somut, net bir şekilde tanımlamanın oldukça zor olduğu bir olgudur (Pazarcık, 2015:83). Girişimcilik ilk önce zihinsel bir olaydır; bireyin ister bağımsız olarak, ister bir organizasyona dâhil olarak, bir fırsatı görme ve onu yeni bir değer ya da ekonomik başarı üretmek için değerlendirme güdüsünü ve kapasitesini içermektedir. Fransızca "entrepreneur" ve Almanca'daki "unternehmer" sözcüklerinden hareketle geliştirilen ve Türkçe 'de "üstlenmek" anlamını içeren "bir fiil" olarak belirtilebilecek girişimci kelimesinin, Batı Avrupa toplumsal yapısı içinde nadiren de olsa, ilk kez 1709'da kullanılmaya başlandığı, Braudel tarafından ifade edilmektedir. Bu kelime 1823'de S. Simon tarafından yaygınlaştırılmaya çalışılmıştır (Şenyurt, 2013:2). Girişimcilik, toplumsal bir değer olarak her toplumda farklı tanımlanmakta, herkes kendi algı ve beklentilerine göre anlam vermektedir. Bireylerin kişilik özellikleri, aile yapısı, eğitimi, toplumsal değerler ve kültürün izdüşümü olarak açığa çıkan girişimcilik, sosyal ve kültürel bir olgudur. Bu nedenle farklı sosyo-kültürel özelliklere sahip toplumlarda farklı girişimcilik nitelikleri önem kazanmaktadır (Mungan, 2013:1).

Girişimci, girişimcilik sürecinin merkezinde yer alan ve tüm süreci ileriye taşıyan kişidir. Fırsat, hizmet verenlerin piyasada bıraktıkları boşluğu ifade etmektedir. Fırsat, müşterilere hizmet edenlerden daha iyi bir hizmet etme potansiyelini göstermektedir. Kaynaklar, girişime

yatırılan parayı, katkılarını, bilgilerini ve yeteneklerini sunan insanları, donanım, makine, bina ve taşıt gibi fiziki varlıkları ifade etmektedir. Kaynaklar ayrıca marka, şirketin itibarı gibi soyut varlıkları da kapsamaktadır (Kaygın ve Güven, 2013:6). Devlet, bireysel girişimciliği, özellikle 19. yüzyılın başlarından itibaren geliştirilmesi ve teşvik edilmesi yönünde çabalar sarf etmiştir. 1838 Balta limanı Ticaret Anlaşması ve ardından 1839 Tanzimat Fermanı bu yolda atılan önemli adımlardır. Kuşkusuz bu ortamdan en fazla yarar sağlayanlar geçmişten bu yana Avrupa ile ilişkilerini sürdüren, onların dillerini konuşan ve onları tanıyan gayrimüslimler olmuştur.

İslam hukukuna dayanılarak geliştirilen 1858 Arazi Kanunu ve Mecelle, 1864 yılında kurulan İslah-ı Sanayi Komisyonu, 1879 yılında bir nizamname ile faaliyete geçen İstanbul Sanayi Odası, bakanlıkların örgütlenmesi, Danıştay'ın kurulması gibi sayılabilecek tüm düzenlemelerin asıl amacı sanayinin kurulmasıdır. Üretimi teşvik ve bu yönde girişimcilerin ve girişimciliğin önünü açarak Avrupa ile rekabet edebilmektir (Şenyurt, 2013:5).

1980'li yıllarda yaşanan değerler dizisi değişimiyle; küreselleşme, Batı ekonomileriyle bütünleşme ve dışa açık ekonomi anlayışıyla ülkemizde girişimcilik açısından yeni bir dönem başlamıştır. Büyük sermayenin Avrupa pazarlarında gösterdiği başarılar, Anadolu'nun küçük ve orta boy işletmelerinin dinamik karakteristiği ve yurt dışına işçi olarak giden insanlarımızın işveren olarak girişimci bir kişilik kazanmaları, Türk girişimciliği adına gelecek vaat etmektedir. Bunun yanında genç bir nüfusa sahip olmamız ve güçlü adaptasyon yeteneğimiz de diğer avantajlarımızı oluşturmaktadır (Anonim, 2009:9). AB'nin Türkiye'deki çalışmaları ve hibeleri kapsamında da sosyal girişimler desteklenmektedir. AB İstihdam ve Sosyal Yenilik Programı (EaSI) Mikrofinans ve Sosyal Girişimcilik Ağı özellikle itina gösterilmesi gereken gruplar ile mikro girişimler için mikro kredi ile sosyal girişimciliğin geliştirilmesi olmak üzere iki tematik alandaki eylemleri, sosyal girişimlere kurumsal kapasite oluşturma da dâhil olmak üzere hibe desteği ve kredi garanti desteği sağlayarak desteklemektedir (Sönmez vd., 2016:117).

3. Türkiye'de Kadın Girişimciliği

Kadınların iş yaşamında deneyim kazanma, yüksek konumlara gelebileceklerini kanıtlama çabaları 1980'li dönemlere isabet etmekte olup, 1990'lı yıllar ise, kadınlara daha yüksek konumları ve erkek egemenliğindeki sektörlerde başarıyı vaat etmektedir. Yıllar ilerledikçe kadın girişimcilerin nitelik ve niceliklerinde artış olmuş ve birçok iş alanında kendilerinden söz ettirmeyi başarmışlardır (Özyılmaz, 2016:25). Kadın girişimcileri tanımlayan

kişisel karakteristikler, dinamik, bağımsız, özgüvenli, rekabetçi ve amaç yönelimli olmalarıdır. Ayrıca girişimcilik faaliyetini sürdüren kadınlar hırslı olma, risk alma, kendi işini kontrol etme gibi özellikler çerçevesinde de betimlenmektedir. Kadın girişimciler erkek girişimcilerle karşılaştırıldığında, genelde aralarında benzerlikler bulunmasına rağmen kadın girişimciler farklı güdülere, iş hüneri düzeyine ve mesleki geçmişe sahiptir (Yetim, 2002:81). Dünyada varlığını sürdüren erkek egemen nitelikteki sosyoekonomik ve politik yapıların tipik uzantısını, genel olarak girişimcilik konusunda da görmek olasıdır. Girişimci erkek ve kadınların oranlarına bakıldığında, bazı iniş ve çıkışlara karşın kendi işinde çalışan kadınların, kendi işinde çalışanların toplamı içerisindeki payının % 10 civarında olduğu görülmektedir. Kadınların tüm işverenler içindeki oranı % 3,3 gibi çok düşük bir orandır. İşverenleri ve kendi işinde çalışanları girişimci olarak kabul ettiğimizde, Türkiye'de erkek girişimcilerin, kadın girişimcilere kıyasla yaklaşık 7 katı düzeyinde olduğu görülmektedir (Soyak, 2010:131).

ABD'de yapılan araştırmalara göre (20 kişi üzerinde yapılan araştırmalara dayanarak) kadınlar başarıma içgüdü, bağımsızlık, özgürlük isteği, iş tatmini ve zorunluluklar yüzünden çalışmakta: Otokratik bir yönetim anlayışını benimsemekte; iş kurarken kredi alma hususunda cinsiyet ayırımına uğradıklarından yakınmaktadırlar. 21 kişi üzerinde yapılan başka bir araştırmaya bakıldığında ise kredi almada ki zorluk ve toplumun, kadınların erkekler kadar ciddi iş yapamayacakları inancıyla mücadele, en önemli sorunlar olarak tespit edilmiştir (Çelebi, 1997:21).

4. Burdur Alaca Dokumasının Kısa Tarihçesi Ve Burdur Alacasının Özellikleri

Alaca, etimolojik olarak; Ala ve Alaca renk, Uygur-Göktürk Yazıtlarında ve Kutadgu Bilig ile Divan da Ala, Alak, Alaca Türkçe sözdür. Don, renk, boy, yer isimlerinin belirtilmesinde kullanılmıştır. 14. yy da İran'da Moğol Hanı'na sunulan kumaşlar arasında kutnu vardır. Moğol döneminden sonra 13. yy dan beri Hindistan, İran ve Türkiye'de tüketimi çok olan ipek-pamuk karışımı bir grup kumaş çeşidine kutnu ve alaca denir (http 1). Osmanlı tereke ve gümrük defterlerinde 15. yy'dan beri alaca adı altında birçok çeşit kumaş bulunur; Mısır alacası, Şâmî alacası, Yezdî alaca, Hindî alaca, aneberî alaca, Manisa alacası, Tire alacası, Kaşan alacası, Dapul (Hint) alacası, alaca basma, divar izarî. Alaca'dan birçok eşya yapılırdı: Alaca kaftan, alaca heybe, iplik alaca kaftan, alaca çarşaf, alaca minder, alaca kilim, alaca atlas, makad (minder), alaca

peşgir gibi (Erarslan, 2013:254). Alaca dokumalar, özellikle Osmanlı İmparatorluğu döneminde büyük önem kazanmış, Türk kumaş sanatının önemli bir parçası olmuştur. Bu dokumalar pamuk, yün veya ipek ipliklerle yapılır ve geleneksel desenler içerirdi. Osmanlı imparatorluğu döneminde alaca dokumacılığı, özellikle Anadolu'da önemli bir zanaat haline gelmiştir. Bursa, Denizli, Uşak gibi şehirler, alaca dokuma merkezleri olarak ün kazanmıştır. Osmanlı döneminde bu dokumalar, sarayda ve halk arasında geniş bir kullanım alanına sahip olmuştur.

Konya Vilayet Salnamelerine göre, Burdur'da her tür iplik ile bez, kilim, seccade, hamam ve el havluları ile masa örtüleri dokunmuştur. 1883 yılında, 1906 yılında 300 ve 1914 yılında 500 alaca tezgâhı bulunmaktadır. Alacalar, havlular ve masa örtüleri tüccarlar tarafından satın alınarak İstanbul, İzmir, Konya, Antalya, Denizli, Akşehir, Ilgın, Karahisar ve Kütahya gibi yerlere satılmaktadır. Alacalar, entari ve her çeşit mefruşat için en sağlam kumaşa tercih edilmektedir. Ayrıca 1914 yılı itibarıyla 30 peşkir ve havlu tezgâhı ile 60 kıldan çul, çuval ve torba dokuma tezgâhı vardır. Dokutulan senelik 150.000 top alacanın bir kısmı komşu vilayetlere ihraç edilmekte, bir kısmı da kaza içinde kullanılmaktadır (Uysal, 2021:73).

1926 yılı salnamesine göre Burdur vilayetinde ilkel olarak dokumacılık mevcuttu. Haftada 1.000 top dokuma üretilmektedir. 25.000 lira sermayeli küçük bir dokuma şirketi kurulmuştu. Vilayette halıcılığa oldukça önem verilmekte ve 1926 yılı itibarıyla 250 tezgâh işlemektedir. Yılda içeriye ve dışarıya 60.000 arşın halı, 80.000 top alaca, 25.000 top bez sevk edilmiştir (T.C. Devlet Salnamesi, 1925-1926:535; Uysal, 2021:73). 1927 yılı devlet salnamesinde ayrıca, 600'e yakın tezgâh işleten alacacılığın günden güne ilerlemekte olduğu belirtilmektedir. 1928 yılı devlet salnamesine göre Burdur vilayetinde 500 alaca bez tezgâhında yılda 500.000 top alaca dokunmuştur. Salnamelerde alaca dokumacılığının günden güne ilerlemekte olduğu ve alaca bez tezgâhlarının oldukça fazla olduğu belirtilmektedir (Uysal, 2021:78). 1983 yılında 75, 1906 yılında 300, 1914 yılında 500 alaca tezgâhı bulunmaktadır (Hız ve Oyman, 2016:131).

Alaca dokumalarının yoğun olarak dokunduğu dönemde satış pazarının oluşu, dokuyucuların sattıkları ürünün karşılığını almaları, aile fertlerinin her birinin dokuma ile ilgilenmelerini sağlamaktadır. Aile bireylerinin her birinin dokuma ile ilgilenmesi, dokumanın hayatlarında nedenli önemli olduğunu ortaya koymaktadır. Halkın ihtiyaçları doğrultusunda kurulan kooperatifler sayesinde ise nitelikli ve kazançlı ürünler elde edilmektedir (Hız ve Oyman, 2016:132). Günümüzde alaca dokumalar, hem geleneksel kumaş dokumalarının bir parçası olarak hem de modern tekstil ürünlerinde kullanılmaya devam etmektedir. El

sanatlarına olan ilginin yeniden canlanmasıyla birlikte, alaca dokumalar da yeniden değer kazanmaktadır.

Burdur, Türkiye'nin Akdeniz Bölgesi'nde yer alan ve zengin kültürel mirası ile bilinen bir ildir. Burdur'da alaca dokumalar, bölgenin geleneksel el dokumalarının önemli bir kısmını oluşturmaktadır. Bu dokumalar, yerel halk tarafından uzun yıllardır üretilmekte ve kullanılmaktadır. Burdur alaca dokumalarında genellikle pamuk, yün ve bazen ipek iplikler kullanılmaktadır. Bu malzemeler, dokumaların dayanıklılığını ve kullanım kolaylığını arttırmaktadır. Alaca dokumalar, genellikle geleneksel motifler ve desenler içermektedir. Bu desenler, bölgenin kültürel ve tarihi mirasını yansıtmaktadır. Çiçek, geometrik şekiller ve çeşitli figürler dokumalarda sıkça kullanılmaktadır. Alaca dokumalar, adından da anlaşılacağı üzere çeşitli renklerde dokunmaktadır. Canlı ve parlak renkler, dokumaların karakteristik özelliklerinden biri olmuştur. Burdur'da alaca dokumalar, giysi, örtü, perde ve ev tekstili gibi çeşitli kullanım alanlarına sahiptir. Özel gün ve törenlerde giyilen giysiler, toplumlarca geçmişten beri kullanılarak gelen, sonraki kuşaklara aktarılması sonucu geleneksel özelliklerini kazanmış ve onları diğer toplumlardan farklı kılan özellikleri ile kültürel zenginliklerin önemli bir unsurunu oluşturmuş etnografik değerlerdir (Begiç, 2018:1114). Tarihi ve kültürel önemi açısından incelendiğinde; Burdur'da alaca dokumaların tarihi, yüzyıllar öncesine dayanmaktadır. Bölgenin zengin kültürel mirası, bu dokumaların desen ve motiflerinde kendini göstermektedir. Yüzyıllar boyunca nesilden nesillere aktarılan bu el dokumaları, Burdur halkının önemli bir parçası haline gelmiştir. Günümüzde alaca dokumacılığı, geleneksel el sanatlarına olan ilginin artmasıyla birlikte, yeniden değer kazanmıştır. Yerel atölyelerde ve kooperatiflerde üretilen bu dokumalar, hem yerli hem de yabancı turistler tarafından ilgi görmektedir. Aynı zamanda, güncel tasarımlarla birleştirilerek günümüz modasında da yer bulmaktadır. Burdur'da alaca dokumalar, hem tarihi hem de kültürel açıdan büyük bir öneme sahiptir ve bu zengin miras günümüzde de yaşatılmaktadır.

Alaca dokumalarında kullanılan motifler, tarih boyunca farklı kültürlerin ve toplumsal değerlerin yansımalarını içerir. Bu motifler, hem estetik hem de sembolik anlamlar taşır. Alaca dokumalarında sıkça rastlanan bazı motifler ve anlamları şöyledir:

4.1. Geometrik Motifler: Daire bütün geometrik şekillerin ana elamanıdır. Kendini çoğaltarak; kare, dikdörtgen, daire, poligon, baklava ve yıldızlar gibi birçok formu oluşturmaktadır ve sonsuzluk timsalidir (Öz Çelikbaş, 2018:60). Genellikle karelerin köşegenleri boyunca çizilen baklava deseni, dayanıklılık ve sürekliliği simgelemektedir.

4.2. Bitkisel Motifler: Saray has bahçelerinde yetiştirilen gül, sümbül, karanfil, lâle, süsen, zambak, şebboy, nergis, bahar dalı gibi tabiattaki pek çok çiçek, izlenimci bir anlayışla, yeniden yorumlanarak yarı üslûplaştırılmış çiçek motifleri olarak bezeme sanatlarında yerini alır (Duran, 2018:179). Çiçek motifleri, güzellik ve zarafeti temsil etmektedir. Ayrıca doğurganlık ve bereket anlamları taşımaktadır.

Yaprak ve Dal Motifleri: Doğanın sürekliliğini ve yaşam döngüsünü simgelemektedir.

4.3. Hayvan Motifleri: Kuş Motifleri: Figürlü bezemeler grubunda yer alan kuş motifine kültürlerarası farklı yaşam tarzlarından, geleneklerden, göreneklerden beslenerek, kimi zaman olumlu, kimi zaman olumsuz çeşitli anlamlar yüklenmiştir. Kuşların uçuş özelliği evrenin sınır ötesini aşan ruhlarını simgelemektedir (Akpınarlı ve Arslan, 2018:276).

4.4. Sembolik Motifler: Göz Motifi (Nazar Boncuğu): Göz motifi, “göz değmek”, “nazara gelmek” şeklinde adlandırılan doğaüstü inanışları ifade etmek amacıyla, dokumalarda yaygın olarak kullanılan bir motiftir (Etikan ve Kılıçarslan, 2013:107).

4.5. Etnik ve Kültürel Semboller: Kültürel ve etnik sembollerin bir toplumun değerlerinin ve ortak anlamlarının aktarılmasında belirleyici ve kavramsallaştırıcı bir özelliği bulunmaktadır. Bu özellik, kültürel sembolere güç vermektedir. Kültürel semboller kavramsal bilginin parçalarının birleştirilmesinde ve insan hafızasında yer edinmesinde çok etkilidir (Temel Eğinli ve Nazlı, 2018:67). Burdur alaca dokumaları kültürel ve sanatsal değer taşıyan eserlerdir. Üretiminde genellikle pamuk ipe kullanılmaktadır. Günümüze dek keten, yün, ipek, bambu lifleri de üretimine dâhil olmuştur. Bu ipler dokumanın dayanıklılığını artırmak ve dokuma sırasında düzgün bir yüzey elde edebilmek için seçilmektedir. Burdur alaca dokumaları, atkı ve çözgü ipliklerinin birbiriyle belirli desenler oluşturacak şekilde dokunmasıyla elde edilmektedir. Dokuma tezgâhları manuel olarak çalışan tezgâhlardır. Burdur yöresinde dokunan alaca dokumalarda genel olarak kırmızı, beyaz, siyah, sarı ve mavi renkler kullanılmaktadır. Geçmişte

alaca dokumalarında kullanılan ipler bitkisel boylarla boyanmaktaydı, kullanılan renkler dokumalara doğal ve sıcak tonlar vermekteydi.

Burdur alaca dokumaları, Burdur ve çevresindeki halk kültürünün önemli bir parçası olmuştur. Dokumalarda kullanılan motifler, halkın günlük yaşamını, doğa ile olan ilişkisini ve inançlarını yansıtmaktadır. Özellikle düğün ve bayram gibi özel günlerde kullanılan bu dokumalar, bir tür toplumsal hafıza işlevi görmektedir. Burdur alaca dokumaları, sahip oldukları renk uyumu ve desen zenginliği ile yüksek bir estetik değere sahip olmuştur. Geleneksel ve çağdaş dekorasyonlarda da kullanılabilen bu dokumalar görsel açıdan oldukça çekicidir. El dokuması olarak üretilen Burdur alaca dokumaları, her bir ürünün özgün olmasını sağlamaktadır. Bu sanatsal açıdan önemli bir faktördür çünkü her dokuma, dokumacının el emeğini ve bireysel yaratıcılığını yansıtmaktadır. Burdur alaca dokumaları, hem teknik hem de sanatsal açıdan zengin bir mirasa sahip olup, bu dokumaların üretim süreçleri ve desenleri, Burdur yöresinin kültürel kimliğini korumada önemli bir rol oynamaktadır.

5. Burdur da Bir Kadın Girişimci: Emel Erte

“Türkiye’de değişen sosyal, ekonomik ve kültürel etmenlere karşın değişmeyen “kadın olma gerçeği” kadının tüm toplumsal ilişkilerini belirlemektedir. Çok güçlü bir ataerkil aile yapısı ve cinsiyet ayrımı kadın için geçerli kuralları ve rolleri oluşturmaktadır. Bu toplum yapısı içinde kadın için “evlilik ve aile” vazgeçilmez bir öneme sahip olmaktadır” (Bedük, 2005:107).

Kadınların ekonomik hayata katılabilmelerinin ve sosyal olanaklardan tam olarak yararlanabilmelerinin en önemli göstergelerinden biri kadın istihdam oranıdır. Türkiye dâhil dünyanın birçok ülkesindeki piyasaların uzun yıllar kadınlara yönelik olumsuz etkileri bilinmektedir. Ancak son yıllarda bu görünüm değişmeye başlamış ve kadınların ekonomik yaşamlarının eşit dağılımı, sosyal fırsatlardan yararlanma, ekonomik ve sosyal yaşamda etkinleşme, hak ettiği haklardan yararlanma gibi önemli faktörler haline gelmiştir (Sayın, 2018:19). Toplumdaki cinsiyet rolleri ve beklentiler, kadınların girişimcilik yolunda karşılaştıkları engellerden biridir. Devletler ve sivil toplum kuruluşları tarafından sağlanan hibe ve teşvikler, kadın girişimcileri destekleyebilir. Kadın girişimciliği desteklemek, sadece bireysel başarıları artırmakla kalmaz, aynı zamanda daha kapsayıcı ve sürdürülebilir bir ekonomik kalkınmayı da

teşvik eder. Toplumsal olarak kadınlara dayatılan “yapamaz” kavramını değiştirmek tüm toplumları daha gelişmiş ve eşitlikçi bir yaşama yöneltmenin en güçlü ve en güzel yoludur. Tüm bu süreci yaşamış ve kendi ayakları üzerinde kültürel bir mirasın varisi olmayı seçmiş bir kadın girişimci belki de gelecek nesillere gösterilebilecek güzel örneklerden biri olacaktır.

Burdur’da Emel Erte ile yapılan sözlü görüşmede alınan bilgiler şöyledir: Burdur alaca dokumacılığını önce eğitimci olarak, sonra kadın girişimci olarak bir yerel kalkınma projesi kapsamında uygulamıştır. Uzun yıllar Burdur Belediyesi bünyesinde projeler ile var olan Alaca dokuma atölyelerinde usta öğreticilik yapmış olan Emel Erte, kültürümüzün önemli miraslarından olan Alaca dokumacılığını, kendi kurduğu işletme ile günümüz teknolojilerine rağmen yaşatmaya gönül vermiş bir emekçi kadındır (Erte, 2024). Emel Erte, el emeği göz nuru olan Burdur alaca dokumalarını, 300 yıllık bir tarihin içerisinde kaybolmaya yüz tutmuş haliyle yeniden canlanmaktadır. Alaca dokumacılığı 1950 yıllarına kadar Burdur’un önemli bir geçim kaynağı olarak bilinmektedir. Burdur belediyesine ait el sanatları atölyesinde usta emekçi kadınlar tarafından hala dokunmakta olup aynı zamanda Emel Erte’nin sahip olduğu işletmesinde de yeniden hayat bulmuştur. Emel Erte, Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından 2018 yılında verilmiş olan Geleneksel El Sanatkârı belgesine sahiptir. 2022 yılında, Narin Alaca Dokuma adındaki işletmesini kurarak kültürel mirasımız olan alaca dokumalarına ve dokumacılığına katkıda bulunmuştur. Emel Erte, işletmesinde dokumalarını üreterek çeşitli ürünlere dönüştürmektedir. Alaca dokumalarında sadece teknik olarak değil, aynı zamanda tasarım olarak da sürekli yenilik arayışları içindedir (Erte, 2024). Emel Erte, 1972 yılı Burdur doğumludur. Yaklaşık 30 yıldır Burdur ilinde yaşamaktadır.

Görsel 1. Alaca dokuma sanatkârı Emel Erte

Burdur belediyesi El Sanatları Dokuma Atölyesinde uzun yıllar çalışmış ve buradan emekli olmuştur. Kültür bakanlığı sanatçısı unvanını hak kazanmış bir sanatkârdır (Erte, 2024). Burdur merkez cadde üzerinde bulunan dükkânı sayesinde Burdur halkı ve il dışından tur otobüsleriyle gelen turistlere de satış yapma olanağı bulan Emel Erte, yaptığı alaca dokumaları ile turistlerin giyimine ve evlerine ayrı bir sanatsal estetik katmaktadır. Şu anda ihracat yapılmayan atölyede internet üzerinden satış yapmak üzere çalışmalar yapılmaktadır. Yaptığı her işe duygusunu katan, kumaşından motiflerine kadar el dokuma tezgâhlarında özenle dokumuş olduğu kumaşları organik boylarla renklendiren, ürünlerini hazırlarken her tasarımın kendine özgü olması için emek veren Emel Erte, kültürel mirasımız alaca dokumayı daha çok ürün çeşidiyle üreterek gelecek nesillere ulaştırmayı hedeflemektedir ([http 2](http://2)).

6. Narin Alaca Dokuma Atölyesi'nde Üretilen Alaca Dokuma Örnekleri

a. Giysi olarak üretilen örnekler:

İkili Takımlar:

Görsel 2. Alt-Üst Takımlar ([http5](http://5))

Kullanım alanı: Pantolon-bluz ikili takım (Görsel 2.)

Tasarım: Emel Erte

Alaca dokuma çeşidi: Pamuğa pamuk, pamuğa keten ya da pamuğa bambu lifleri kullanılmaktadır.

Alaca'da kullanılan dokuma tekniği: Bez ayağı (1/1)

Ürünün boyutları: Her ürünün ölçüleri kullanım alanına göre değişiklik göstermektedir. Pantolonlar belden bilek altına kadar ortalama 95 cm. Bel hizasında biten bluzlar ortalama omuzdan itibaren 55 cm. Bel hizasını geçen ceket, kimono vs. gibi üstler ortalama 60-65 cm.

Crop (göğüs altında biten küçük bluzlar) ortalama 24 cm.

Kullanılan aksesuarlar: Düğmeler, tahta boncuklar ve kumaşın dokunmasında kullanılan pamuk ipliklerden yapılan püsküller.

Kullanılan model ve teknikler: Pantolonlarda uzun bol paçalar, belleri lastikli üretilmiştir. Üst gruplarda kısa kollu, straplez ya da bol uzun kollu modeller kullanılmıştır. Temel üst beden kalıbı kullanılarak üst bedenler ve pantolon kalıbı kullanılarak pantolonlar elde edilmiştir.

Kullanılan renkler: Ürünlerin çoğunda alaca dokumasında kullanılan pamuk ipinin ham rengi kullanılmış, üzerine işleme ya da baskı yardımıyla süslemeler yapılmıştır. Süslemeler genel olarak renklidir. Kullanılan renkler sarı ve yeşildir.

Kullanılan motifler: Kimi zaman modern tasarımlar kimi zaman da geleneksel halı-kilim motifleri kullanılmaktadır. Örneklerde işleme ile yapılan baklava dilimleri ve baskı yöntemi kullanılarak ay ve güneşi simgeleyen motifler kullanılmıştır.

Üst Giyim - Bluzlar:

Görsel 3. Bluz Örnekleri (http5)

Kullanım alanı: Bluz (Görsel 3.)

Tasarım: Emel Erte

Alaca dokuma çeşidi: Pamuğa pamuk, pamuğa keten ya da pamuğa bambu lifleri kullanılmaktadır.

Alaca'da kullanılan dokuma tekniği: Bez ayağı (1/1)

Ürünün boyutları: Her ürünün ölçüleri kullanım alanına göre değişiklik göstermektedir. Bluzlar kullanım çeşitliliğine göre uzunluklarda değişiklik göstermektedir. Ortalama omuzdan itibaren bele kadar ya da belin altına kadar 77 cm ile 55 cm arasında değişiklik göstermektedir.

Kullanılan aksesuarlar: Düğmeler, tahta boncuklar ve kumaşın dokunmasında kullanılan pamuk ipliklerden yapılan püsküller ve uygun iplikler ile tığ işi tekniği kullanılarak yapılan el işi örgü unsurları.

Kullanılan model ve teknikler: Bluzlarda kısa kollu, straplez, bol uzun kollu ya da askılı modeller kullanılmıştır. Temel üst beden kalıbı kullanılarak üst bedenler elde edilmiştir.

Kullanılan renkler: Ürünlerin çoğunda alaca dokumasında kullanılan pamuk ipinin ham rengi kullanılmış, üzerine işleme ya da baskı yardımıyla süslemeler yapılmıştır. Süslemeler genel olarak renklidir. Kullanılan renkler sarı, yeşil, siyah, mavi, kırmızıdır.

Kullanılan motifler: Kimi zaman güncel tasarımlar kimi zaman da geleneksel halı-kilim motifleri kullanılmaktadır. Örneklerde dokumadan desenli alacalar, geometrik motifler ve çiçek motifleri kullanılmıştır.

Kimonolar:

Görsel 4. Kimono Örnekleri (<http5>)

Kullanım alanı: Kimono (Bol kesimli rahat ceketler) (Görsel 4.)

Tasarım: Emel Erte

Alaca dokuma çeşidi: Pamuğa pamuk, pamuğa keten ya da pamuğa bambu lifleri kullanılmaktadır.

Alaca'da kullanılan dokuma tekniği: Bez ayağı (1/1)

Ürünün boyutları: Her ürünün ölçüleri kullanım alanına göre değişiklik göstermektedir. Kimonolar rahat giyim ürünleridir. Kollar isteğe bağlı uzunlukta olabilmektedir. Ortalama kol uzunluğu 60 cm'dir. Görsellerde görülen Kimono beden uzunlukları omuzdan itibaren basen ya da basen altına kadar ortalama 80-85 cm'dir.

Kullanılan aksesuarlar: Düğmeler, tahta boncuklar ve kumaşın dokunmasında kullanılan pamuk ipliklerden yapılan püsküller ve uygun iplikler ile tığ işi tekniği kullanılarak yapılan el işi örgü unsurları ya da kilim dokuması mantığı ile dokunan kısa ince bel bağlama kuşakları ve danteller.

Kullanılan model ve teknikler: kimonolar genellikle birbirine benzer yapıda ürünlerdir. Rahat, salaş, bol modellerdir. Temel üst beden kalıbı kullanılarak üst bedenler elde edilmiştir. Düz dikiş makinesi ve overlok makinesi ile ürünler ortaya çıkmıştır.

Kullanılan renkler: Ürünlerin çoğunda alaca dokumasında kullanılan pamuk ipinin ham rengi kullanılmış, üzerine işleme ya da baskı yardımıyla süslemeler yapılmıştır. Süslemelerde genel olarak renk kullanılmıştır. Kullanılan renkler sarı, yeşil, siyah, mavi, kırmızıdır.

Kullanılan motifler: Kimi zaman modern tasarımlar kimi zaman da geleneksel halı-kilim motifleri kullanılmaktadır. Örneklerde dokumadan desenli alacalar, baskı tekniği ile yapılmış bereket motifi vardır.

Elbiseler:

Görsel 5. Elbise Örnekleri (<http5>)

Kullanım alanı: Elbise (Görsel 5.)

Tasarım: Emel Erte

Alaca dokuma çeşidi: Pamuğa pamuk, pamuğa keten ya da pamuğa bambu lifleri kullanılmaktadır.

Alaca'da kullanılan dokuma tekniği: Bez ayağı (1/1)

Ürünün boyutları: Her ürünün ölçüleri kullanım alanına göre değişiklik göstermektedir. Elbiselerin uzunluğu kişinin isteğine bağlı olarak değişiklik göstermektedir. Görsellerde (Görsel 5.) görülen elbise örnekleri 92 cm ve asimetrik kesimli elbisede en uzun nokta temel alınarak ortalama 114 cm'dir.

Kullanılan aksesuarlar: Tahta boncuklar ve kumaşın dokunmasında kullanılan pamuk ipliklerden yapılan püsküller ve uygun iplikler ile tiğ işi tekniği kullanılarak yapılan el işi örgü unsurları.

Kullanılan model ve teknikler: Elbiseler uygun kalıplar ile istenilen modellerde hazırlanarak elde edilmiştir. Düz dikiş makinesi ve overlok makinesi ile ürünler ortaya çıkmıştır.

Kullanılan renkler: Ürünlerin çoğunda alaca dokumasında kullanılan pamuk ipinin ham rengi kullanılmış, üzerine işleme ya da baskı yardımıyla süslemeler yapılmıştır. Süslemelerde genel olarak renk kullanılmıştır. Kullanılan renkler batik tekniği kullanılarak kumaşın boyanması ile elde edilmiş sarı renk kullanılmıştır.

Kullanılan motifler: Kimi zaman modern motifler kimi zaman da geleneksel halı-kilim motifleri kullanılmaktadır. Örneklerde batik tekniği kullanılarak renklendirilen kumaşa tekniğin vermiş olduğu doğal motifler görülmektedir.

b. Çanta olarak üretilen örnekler:

Görsel 6. Çanta Örnekleri (http5)

Kullanım alanı: Çanta (Görsel 6.)

Tasarım: Emel Erte

Alaca dokuma çeşidi: Pamuğa pamuk, pamuğa keten ya da pamuğa bambu lifleri kullanılmaktadır.

Alaca'da kullanılan örgü tekniği: Bez ayağı örgü tekniği

Ürünün boyutları: Her ürünün ölçüleri değişiklik gösterebiliyor. Genel olarak ortalama ölçüler yükseklik 30 cm genişlik 20 cm'dir.

Kullanılan aksesuarlar: Tahta boncuklar ve kumaşın dokunmasında kullanılan pamuk ipliklerden yapılan püsküller ve danteller kullanılmıştır.

Kullanılan model ve teknikler: Çantalar günlük kullanım için rahat taşınabilir ve kullanışlı modeller üzerine üretilmiştir. Bazıları fermuarlı bazıları kapaklı üretilmiştir.

Kullanılan renkler: Ürünlerin çoğunda alaca dokumasında kullanılan pamuk ipinin ham rengi kullanılmış, üzerine yapılan işleme ya da süslemeler genel olarak renklidir. Kullanılan renkler siyah, pembe, turuncu, sarı, mordur.

Kullanılan motifler: Çoğunlukla dokumadan desenli alaca kumaşlar kullanılmıştır. Örneklerde geometrik motifler, çiçek motifleri kullanılmıştır.

c. Dikimsiz olarak üretilen örnekler:

Fular ve Şallar:

Görsel 7. Fular ve Şal Örnekleri (<http5>)

Kullanım alanı: Fular ve şal (Görsel 7.)

Tasarım: Emel Erte

Alaca dokuma çeşidi: Pamuğa pamuk, pamuğa keten ya da pamuğa bambu lifleri kullanılmaktadır.

Alaca'da kullanılan dokuma tekniği: Bez ayağı (1/1)

Ürünün boyutları: Her ürünün ölçüleri değişiklik gösterebilir fularların ortalama ölçüleri en 55-80 cm arası Boy 150-180 cm arası değişebilir.

Kullanılan aksesuarlar: fularlarda aksesuar kullanımına çok fazla rastlanmaz fakat süsleme amaçlı kullanılabilir.

Kullanılan model ve teknikler: Standart fular ve şal boyutlarındadır. Düz dikdörtgen yapılardır. Modelleme genellikle süsleme yöntemleri ile verilir. Fular ve şallar ölçülerine göre dokunarak tezgâhtan çıkmaktadır.

Kullanılan renkler: Ürünlerin çoğunda alaca dokumasında kullanılan pamuk ipinin ham rengi kullanılmış, üzerine işleme ya da baskı yardımıyla süslemeler yapılmıştır. Süslemelerde genel olarak renk kullanılmıştır. Kullanılan renkler sarı, yeşil, siyah, mavi, kırmızı. Fularlarda çok çeşitli renkler görmek mümkündür.

Kullanılan motifler: Örneklerde dokumadan desenli alacalar kullanılmıştır.

7. Geçmişte Dokunan Alaca Dokumaları ile Emel Erte'nin Dokumalarının Karşılaştırılması

Geçmiş dönemlerde üretilen Burdur alaca dokumaları ve kullanım alanı bulunan ürünler, gerek giysi eğilimlerinin değişmesi, gerek teknolojinin gelişmesiyle değişime uğramış, kaybolmaya yüz tutmuştur. Geliştirilen projelerle eski günlerine dönemese de alaca dokumalarının güncel ürünlere dönüştürülerek kullanımının arttırılması, sürdürülebilir olması, kadın işgücünün arttırılması adına önemlidir. Geçmiş dönemlerde üretilen alaca dokumalar ve alaca dokumalardan üretilen ürünler ile günümüzde Emel Erte'nin kurduğu alaca dokuma atölyesindeki dokuma ve ürünler tablo şekline dönüştürülerek karşılaştırılmıştır. Tablo 1'de,

kullanım alanı, kullanılan teknik, renkler, motifler, kompozisyon ve malzemeler olarak karşılaştırma yapılmıştır.

Tablo 1. Emel Erte tasarımları ile geçmiş dönem alaca örnekleri karşılaştırması

Emel Erte Alaca Tasarımları		Geçmişten Günümüze Ulaşan Alaca Örnekleri	
Kaynak: http5		Kaynak: Karnıyarık Alaca, Burdur Müzesi (Et 24.9.97), (Hız, 2015:99)	
Kullanım Alanı	Tezgâh kumaşı	Kullanım Alanı	Tezgâh kumaşı
Kullanılan Teknik	Bezayağı tekniği (1/1)	Kullanılan Teknik	Bezayağı tekniği (1/1)
Kullanılan Renkler	Açık ve koyu kahverengi	Kullanılan Renkler	Siyah, krem
Kullanılan Motifler	Motifsiz	Kullanılan Motifler	Motifsiz
Kullanılan Kompozisyon	Dokumadan desenli, enine çizgili	Kullanılan Kompozisyon	Dokumadan desenli, boyuna çizgili
Kullanılan Malzemeler	Çözü de ve atkı da 40/2 pamuk iplik	Kullanılan Malzemeler	Çözü de ve atkı da pamuk iplik (Numarası tespit edilemedi)

Tablo 1’de görülen tezgâh kumaşları hemen hemen aynı dokuma tekniğine sahip farklı zamanlarda üretilmiş iki çeşit boyuna çizgili, dokumadan desenli, farklı renklerde Alaca dokuması örneğini göstermektedir. Günümüzde, Emel Erte’nin atölyesinde dokunan alaca dokumaları eski dönemlerdeki dokumalarla birbirine yakın üretilmektedir. Dokumanın aslına olabildiğince sadık kalmaya çalışılmış ve teknik açıdan farklılık yaratmadan orijinalliğine bağlı kalmaya özen gösterilmiştir. Emel Erte işletmesinde görülen dokuma, geçmişte dokunan kumaş ile yaklaşık olarak aynı kompozisyona sahiptir, bu da aslında günümüzde hala geçmişten etkilenildiği, gelir geçer bir olgu olmaktan çok geçmiş ve günümüzün iç içe olduğunun bir göstergesidir.

Geçmişten günümüze ulaşmış olan alaca dokuması Karnıyarık alaca olarak bilinir ve gömleklik olarak kullanılır. Burdur Müzesi’nde teşhirde yer almaktadır. İyi korunmuş durumdadır. Alaca dokumanın üretiminde pamuk kullanılması ürünün mukavemetini arttırmaktadır.

Tablo 2. Emel Erte tasarımları ile geçmiş dönem alaca örnekleri karşılaştırması.

Kaynak: http5		Kaynak: Burdur Müzesi Envanter Seksiyonu Nu. 5673 (Şenel, 2009:122)	
Kullanım Alanı	Fular, şal (boyun ve omuz atkısı)	Kullanım Alanı	Çevre
Kullanılan Teknik	Bez ayağı tekniği (1/1)	Kullanılan Teknik	Bez ayağı tekniği (1/1), işlemlerde "hasır iğne" tekniği
Kullanılan Renkler	Terracotta (kızıl-kahverengi)	Kullanılan Renkler	Mor, sarı
Kullanılan Motifler	Düz dokumadır motif yoktur.	Kullanılan Motifler	Stilize çiçek ve dallar
Kullanılan Kompozisyon	Düz dokumadır kompozisyon yoktur.	Kullanılan Kompozisyon	Köşelerde Stilize çiçekler ve dalların birbiriyle uzantılı bir kompozisyon vardır.
Kullanılan Malzemeler	Çözü de 40/2 pamuk ve atkıda 40/2 pamuk iplik kullanılmıştır.	Kullanılan Malzemeler	Çözü de ve atkı da pamuk iplik (Numarası tespit edilemedi)

Emel Erte tasarımı olan fular (Tablo 2.) (şal, omuz atkısı) gündelik hayatta oldukça fazla kullanılan bir aksesuardır. Boyun atkısı olarak kullanılan dokuma kızıl kahve renkte dokunmuştur. Saçaklarında bitim çözüleri ibrişim yapılmıştır. Geçmiş dokumalar ile günümüzdeki dokumalar arasında en büyük farklardan biri de renk kullanımı olmuştur. Geçmiş tarihlerde üretilmiş olan dokumalarda ve giysilerde çeşitli işleme (nakış) teknikleri tercih edilmiştir. İşleme sanatı da yine alaca dokumalar kadar kültürel bir sanatsal tekniktir ve günümüzde kullanımı eskiye oranla daha azdır.

Geçmişten günümüze ulaşmış olan çevre, geçmişte ve hala günümüz kadınlarında yaygın olarak kullanılmakta olup, kare alana sahip bir dokuma örneğidir. Dört köşe olduğu için çevre ismiyle adlandırılan örtü, kadın ve erkek giyiminde kullanılmış, çeyiz eşyası arasında bulunması şart sayılmıştır. Dört kenarında sarı simle yapılmış dallar ve mor iplikle yapılan stilize çiçek desenlerinden oluşan bordür yer almaktadır. Köşelerde sarı simle ve mor ipliklerle yapılan stilize ağaç görünümlü işlemler vardır. İşlemler "hasır iğne" tekniğiyle işlenmiştir (Şenel,

2009:122-123). Başı soğuk ve sıcaktan korumak, süslenmek ve dini nedenlerle başı örtmek amaçlı tercih edilen *çevreler*, pek çok işleme tekniği ile görsel açıdan zenginleştirilmektedir. Günümüzde *çevre* ismi bazı yörelerde hala kullanılmaktadır, güncel olarak başörtüsü denilmektedir, pamuklu ve sentetik olarak kullanılmaktadır. Geçmişte üretilmiş olan *çevreler* pamuk iplikle dokunduğu için kullanımı daha rahat ve sağlıklıdır.

Tablo 3. Emel Erte tasarımları ile geçmiş dönem alaca örnekleri karşılaştırması.

Kaynak: http5		Kaynak: Burdur Müzesi Envanter Seksiyonu Nu. E.6619 (Şenel, 2009:22)	
Kullanım Alanı	Gömlek	Kullanım Alanı	Göynek (Gömlek)
Kullanılan Teknik	Bez ayağı tekniği (1/1), Ajur tekniği.	Kullanılan Teknik	Bez ayağı tekniği (1/1), antika nakış tekniği, zürafa tekniği
Kullanılan Renkler	Pamuk ipinin kendi rengi	Kullanılan Renkler	Pamuk ipinin ham rengi, kol uçlarında kırmızı
Kullanılan Motifler	Dokumadan desenlidir (Etek uçlarında Ajur tekniği kullanılmıştır.)	Kullanılan Motifler	Motifsiz dokumadır.
Kullanılan Kompozisyon	Ajur tekniği ile geometrik motifler oluşturulmuştur.	Kullanılan Kompozisyon	Kol uçlarında antika nakış tekniği, zürafa tekniği kullanılmıştır.
Kullanılan Malzemeler	Çözü de 40/2 pamuk ve atkıda 40/2 pamuk iplik kullanılmıştır.	Kullanılan Malzemeler	Çözü de ve atkı da pamuk iplik (Numarası bilinmiyor)

Tablo 3’de geçmişten günümüze ulaşan *göynek*, Burdur Müzesi’nde teşhir edilmektedir. O günlerin gündelik yaşamında kullanılan bu üst giysinin tarzı ve biçiminin bu günkü gömlek kalıplarından farklı olmadığı görülmektedir. Günümüzde de hala bu biçimde tunik boyunda gömlekler kullanılmaktadır. Geçmişte çeyiz ve gündelik yaşamda kullanılması amaçlı üretilen alaca dokumalarının günümüzde moda tasarımcıları tarafından çokça tercih edildiği, Burdur alacalarının siparişlerinden anlaşılmaktadır.

Göynek beyaz renkli alaca dokumadan yapılmıştır. Göynekin kol uçlarında antika nakış tekniği ile kenar temizleme yapılmış, kol ucuna zürafa iğne oyası yapılmış en üstüne de tiğ oyası

ile süsleme yapılmıştır. Yakada süsleme yoktur. Yaka kısmında düğme ve düğme deliği yer almaktadır (Şenel, 2009;23).

Tablo 4. Emel Erte tasarımları ile geçmiş dönem alaca örnekleri karşılaştırması.

Kaynak: http5		Kaynak: Alaca Dokuma Üç etek Entari ve Şalvar (Bol don) Takım, Burdur Taş Oda Müzesi (Oyman, 2008:1001)	
Kullanım Alanı	Alaca dokuma ikili takım	Kullanım Alanı	Alaca dokuma ikili takım
Kullanılan Teknik	Bez ayağı tekniği (1/1), batik boyama tekniği	Kullanılan Teknik	Bez ayağı tekniği (1/1), işleme tekniği
Kullanılan Renkler	Ebruli lila ve beyaz renkler.	Kullanılan Renkler	Mor ve beyaz
Kullanılan Motifler	Motif kullanılmamıştır.	Kullanılan Motifler	İşleme tekniği ile baklava dilimi motifler kullanılmıştır
Kullanılan Kompozisyon	Kompozisyon yoktur.	Kullanılan Kompozisyon	Boyuna çizgili oluşturulmuş kompozisyon vardır.
Kullanılan Malzemeler	Çözü de 40/2 pamuk ve atkıda 40/2 pamuk iplik kullanılmıştır.	Kullanılan Malzemeler	Çözü de ve atkı da pamuk iplik (Numarası bilinmiyor)

Tablo 4'de yer alan Emel Erte tasarımlarından olan Alaca dokuma ikili takım (pantolon, bluz) yazlık, rahat giyim olarak hazırlanmıştır. Batik boyama tekniği ile pastel renklere boyanmıştır. Bluzun yakası büzgü özelliğinden dolayı, ister Madonna yaka, ister kapalı yaka olarak kullanılabilir. Pantolon rahat giyim özelliğinde belden lastikli yapılmıştır. Bu alaca dokuma ikili takımlar Emel Erte atölyesinde oldukça ilgi görmektedir.

Tablo 4'de yer alan ikili takım, Anadolu'nun birçok yöresinde de görülen, Burdur'da geçmişte geleneksel kadın giyiminde sıklıkla rastlanılan üç etek ve şalvar (bol don) ikili takımıdır. Üç etek ve şalvarda mor beyaz boyuna çizgiler, etek uçlarına, kol ve ön yakada siyah ipe işlemler bulunmaktadır (Oyman, 2008;1001). Biçimi itibari ile üç etek şeklinde olduğu için bu isim verilmiştir. Şalvar, çok eski dönemlerden bu yana Anadolu'nun hemen her yöresinde

kullanılan bir giyim eşyasıdır ve halen Anadolu'nun birçok yöresinde yaygın bir biçimde kullanılmaktadır (http5).

Tablo 5. Günümüzde Kullanılmayan Alaca Ürünleri.

Kaynak: Alaca Dokuma Kaftan (Şenel, 2009: 207)	
Kullanım Alanı	Alaca dokuma kaftan
Kullanılan Teknik	Bez ayağı tekniği (1/1)
Kullanılan Renkler	Lacivert
Kullanılan Motifler	Baklava dilimi motifler kullanılmıştır
Kullanılan Kompozisyon	Baklava dilimlerinin tekrarı sonucu oluşturulmuş kompozisyon vardır.
Kullanılan Malzemeler	Çözü de ve atkı da pamuk iplik (Numarası bilinmiyor)

Tablo 5'de görülen günümüzde kullanımı olmayan bir kaftan örneği vardır. Günümüzde kaftanlar artık özel günlerde kişilerin tercihine bağlı olarak sadece gösteri amaçlı kullanılmaktadır. Kaftan geçmiş tarihlerde önemli kişilerin giysi parçası olarak bilinmektedir. Bu örnek günümüz tasarımlara ışık olabilecek nitelikte bir giysi türüdür. Günümüzde de özel günler için hala tasarımlar ve üretimler mevcuttur.

Tablo 6. Günümüzde Kullanılmayan Alaca Ürünleri

Kaynak: : Alaca Dokumaları Satış Yeri, Alaca Dokuma Kına Örtüsü (Çevre) (Şenel, 2009: 208)	
Kullanım Alanı	Alaca dokuma kına örtüsü (çevre)
Kullanılan Teknik	Bez ayağı tekniği (1/1)
Kullanılan Renkler	Kırmızı
Kullanılan Motifler	Çiçek motifleri kullanılmıştır
Kullanılan Kompozisyon	Çiçek motiflerinin tekrarı ile oluşturulmuş kompozisyon vardır
Kullanılan Malzemeler	Çözü de ve atkı da pamuk iplik (Numarası bilinmiyor)

Tablo 6'da örneği verilmiş olan kına örtüsü günümüzde de hala kullanılmakta olan bir üründür fakat alaca dokuma olarak rastlanmamıştır. Kına örtüsü bilindiği üzere düğünlerde kına

gecesi olarak adlandırılan kültürel bir etkinlikte gelinlerin başına örtülen özel bir örtüdür. Kına yakma merasimi ile sembolik bir gelenek haline gelmiş bu etkinlikte kına örtüsü vazgeçilmez bir parçadır.

8. Sonuç

Geleneksel el sanatlarının içerisinde barındırdığı muazzam sanatsal dalların, her ülkenin geçmiş ve geleceğine ışık tutmakla görevli olduğu bir gerçektir. Tüm kültürleri yazı ve sözler olmadan ifade edebilen ve fikir yolunu açan en güzel dallardır. Çeşitli malzeme ve teknikleri içerisinde barındırmasıyla gelişime ve geliştirmeye olanak sağlamaktadır. Burdur alaca dokumacılığının ve dokumalarının bir kadın girişimci tarafından geliştirilmeye çalışılması, tasarım ve gelenekselliğin bir potada tutularak güncel ürünlere dönüştürülmesi ve bu gelişimi halka, öğrenmeye açık her kesime ithaf ediyor olması geleneksel sanatlarımızın sürdürülebilirliği ve gelecek kuşaklara aktarılması açısından çok önemlidir. Burdur alaca dokumalarının tarih içerisinde yok olma tehlikesiyle karşı karşıya kalmaması için Burdur'da çeşitli projeler geliştirilmiştir. 2004 yılında, Alaca Dokumalarının yeniden gün yüzüne çıkartılması amacıyla Burdur Belediyesi, Burdur Valiliği, Burdur Halk Eğitim Merkezi, Dünya Bankası Destekli SRAP (Sosyal Riski Azaltma Projesi) ile AB (Avrupa Birliği Aktif İşgücü Programı) projesi hazırlanmıştır. Belediye Başkan Yardımcısı Hasan Duygulu'nun proje koordinatörlüğünde yürütülen Alaca Dokuma Projesi Şahin Özdemir ve Yusuf Yılmaz'ın katkıları Süleyman Demirel Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi, Geleneksel Türk Sanatları Bölümü öğretim üyesi Yrd. Doç. Naile Rengin Oyman ve Nilgün Ulusoy'un danışmanlığında 2005 yılında tamamlanmıştır. Eğitim programı sonunda Belediye bünyesinde faaliyete geçen Alaca Dokuma üretimi Emel Erte, Dudu Erte ve Nilgün Kılınç ile kursiyer kadınların desteğiyle gerçekleşmiştir (<http3>). Emel Erte'nin Burdur Alaca dokumalarının geleneksel yapısını bozmadan, güncel tasarımlarla ürün haline getirmesi, bir kadın girişimcilik örneği olması ve geleneksel sanatlarımızın unutulmaması adına mücadelesi bu araştırmanın önemli sonuçlarından biridir.

Türkiye'nin dünyada tekstil alanında önemli bir yere sahip olduğu bilinmektedir. Böylesine geniş bir alanda geleneksel dokumaların üretim aşamasında, ticari faaliyetlerde yerini bulması, Türk ekonomisine ve iş istihdamına katkıda bulunacağı düşünülmektedir. Aynı

zamanda kültürel bir miras olarak, geleneksel dokumaların genç nesillere güncel tasarım ve üretimler ile aktarılabilmesi düşünülmektedir.

Kaynakça

Akpınarlı, H. ve Arslan, P. (2018). "Kuş Motifinin Özellikleri Ve Kuş Motifli Döşemealtı Halıları". *Folklor Akademi Dergisi*, 1(3), 273-286.

Anonim, (1925-1926). *TC Devlet Salnamesi. Kayaum Yayınları.*

Anonim, (2009). "İçerik", *Girişimcilik ve Kalkınma Dergisi*, Çanakkale: Çanakkale On Sekiz Mart Üniversitesi Yayınları, Sayı 1, s.9.

Bedük, Y. (2005). "Türkiye'de Çalışan Kadın Ve Kadın Girişimciliği", *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, Cahit Aydemir Yayınları, Sayı12, s.106-117.

Begić, H.N. (2018). "Ankara Çubuk Köylerinde Geleneksel Gelin Giysileri", *Avrasya Uluslararası Araştırmalar Dergisi*, 6(15), 1113-1131. <https://doi.org/10.33692/avrasyad.510043>.

Çelebi, N. (1997). *Turizm Sektöründeki Küçük İş Yeri Örgütlerinde Kadın Girişimciler*. T.C. Başbakanlık Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü. Ankara.

Duran, G. (2018). "Osmanlı tezhip sanatında natüralist üslûpta çiçekler", *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (31), 177-199.

Eraslan, I. Ve Atalayer, G. (2013). "Anadolu'da "Alaca" Üzerine Bir Karşılaştırma". *Akdeniz Sanat Dergisi*, Antalya: Akdeniz Üniversitesi Yayınları, Sayı 11, s.251-263.

Etikan, S. ve Kılıçarslan, H. (2013). "Düz Dokumalarda Nazar İnancı ve Göz Motifi", *Art-E Sanat Dergisi*, 5(10), 103-121. <https://doi.org/10.21602/sgsfsd.47473>.

Hız, K. Ve Oyman, N. R. (2016). "Burdur İli Geleneksel Mekikli Dokumaları". *Art-E Sanat Dergisi*, Isparta: Süleyman Demirel Üniversitesi Yayınları, Sayı 17, s.129-154.

Kaygın, E. ve Güven, B. (2013). *Farklı Boyutlarıyla Kadın Girişimcilik*. İstanbul: Veritas Akademi.

Mungan, S. (2013). *Kadın Girişimcilik Değerleri İle Kadın Girişimci Arasındaki İlişkide Girişimcilik Eğitimlerinin Rolü*, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul: Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İşletme Anabilim Dalı Yönetim ve Organizasyon Bilim Dalı.

Oyman, N.R. (2007). "Burdur Müzesindeki Yöresel Kadın Giysileri, Süsleme Ve İşlemeleri", 38. ICANAS (Uluslararası Asya ve Kuzey Afrika Çalışmaları Kongresi), 10-15 Ekim, Ankara: Maddi Kültür II. Cilt, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu, s. 989-1010.

Öz Çelikbaş, E. (2018). "Türk Sanatında Mistik Bağlamda Geometrik Sembolizme Genel Bakış". *Safran Kültür Ve Turizm Araştırmaları Dergisi*, 1(1), 55-66.

Özyılmaz, M. A. (2016). *Türkiye'de Kadın Girişimciliği ve Girişimci Kadınların Karşılaştıkları Sorunlar Üzerine Bir Araştırma*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Nevşehir: Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sosyoloji Anabilim Dalı.

Pazarcık, Y. (2015). *Bireyin, Kurumun, Şehrin, Bölgenin ve Ülkenin Kurtuluş Yolu; Öğrencinin Prestijli Kariyer Yolu Girişimcilik ve İş Kurma*, 2. Basım, Ankara: Orion Yayınevi.

Sayın, H. C. Ve Ergin, B. Z. (2018). "Ekonomik Kalkınma ve Büyüme İçin Bir Fırsat Olarak Kadın Girişimciler". *GSI Journals Serie B: Advancements in Business and Economics Dergisi*, Halil Cem Sayın yayınları, Sayı 1, s.15-29.

Soyak, M. (2010). "Kadın Girişimciliği ve Mikrofinans: Türkiye Deneyimi". *Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırmaları Dergisi*. Muğla: Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Yayınları, Sayı 24, s.121-144.

Sönmez, A. Ve Arıker Ç. vd. (2016). "Dünya'da ve Türkiye'de Sosyal Girişimciliğin Gelişimi". *Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırmaları Dergisi*, Girişimcilik Özel Sayısı. Muğla: Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi yayınları, Sayı 17, s.102-121.

Şenel, A. (2009). *Burdur İli Geleneksel Kadın - Erkek Giysilerinin Tarihçesi, Teknik Ve Sanatsal Özellikleri*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Isparta: Süleyman Demirel Üniversitesi, Güzel Sanatlar Enstitüsü, Geleneksel Türk El Sanatları Ana sanat Dalı.

Şenyurt, A. (2013). *Osmanlıda Girişimcilik, Sosyoloji Yıllığı Kitap Dizisi*, s.201-214.

Temel Eğinli, A., & Nazlı, A. K. (2018). "Kültürün Koruyucu Gücü: Kültürel Semboller". *Ege Üniversitesi İletişim Fakültesi Medya Ve İletişim Araştırmaları Hakemli E-Dergisi* (2), 56-74.

Uysal, M. A. (2021). "Türkiye Cumhuriyeti Devlet Salnamelerine Göre Burdur Vilayetinin Ekonomik Yapısı (1925-1929)". *Tarih ve Gelecek Dergisi*, Celal Öney yayınları, Sayı 1, s.62-80.

Yetim, N. (2002). "Sosyal Sermaye Olarak Kadın Girişimciler: Mersin Örneği". *Ege Akademik Bakış Dergisi*, İzmir: Ege Üniversitesi Yayınları, Sayı 2, s.79-92.

İnternet Kaynakları

http 1. <http://www.alaca.gov.tr/alacanin-etimolojik-tanim> , Erişim tarihi: 09.08.2024.

http 2. <https://www.kosgeb.gov.tr/site/tr/genel/detay/8900/300-yillik-gelenegi-gelecek-nesillere-aktariyor#prettyPhoto>, Erişim tarihi: 9.08.2024.

http 3. <https://www.guncel15.com/haber-burdur-da-alaca-kulturu-yeniden-canlandiriliyor-6188.html>, Erişim tarihi: 13.09.2024.

http 4. <https://www.kulturportali.gov.tr/turkiye/burdur/kulturatlasi/geleneksel-giyim-kusam->, Erişim tarihi: 13.09.2024.

http 5. <https://www.instagram.com/narinalacadokuma/>, Erişim Tarihi: 15.08.2024.

Görsel Kaynaklar

Görsel 1. Alaca dokuma sanatkârı Emel Erte, Kendisine ait fotoğraf, (Erte, 2024).

Görsel 2., 3., 4., 5., 6., 7., <https://www.instagram.com/narinalacadokuma/>, Erişim Tarihi: 15.08.2024.

Görüşmeler

Erte E. (2024). Emel Erte ile Burdur Narin Alaca Dokuma Atölyesinde yapılan görüşme, Burdur: 15 Temmuz